TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG HỌC THÔNG QUA CHƠI THEO HƯỚNG TIẾP CẬN NĂNG LỰC CHO TRẺ MẦM NON

Đặng Thị Thu Hiền
Khoa Sư phạm, Đại học Hạ Long

***Tóm tắt**: Trong bối cảnh đổi mới giáo dục hiện nay, giáo dục mầm non đang chuyển từ tiếp cận nội dung sang tiếp cận năng lực. Ở bậc học mầm non, vui chơi không chỉ là nhu cầu tự nhiên mà còn là con đường chủ đạo để trẻ học tập. Nhiều nhà giáo dục học như Jean Piaget, Lev Vygotsky và Maria Montessori đã khẳng định vai trò trung tâm của hoạt động chơi đối với sự phát triển nhận thức, cảm xúc và xã hội của trẻ. Trên thực tế, khi các hoạt động học tập được tổ chức hiệu quả thông qua vui chơi, trẻ có thể tham gia một cách tích cực, khám phá một cách độc lập và phát triển tự nhiên các năng lực nền tảng. Vì vậy, việc nghiên cứu và tổ chức các hoạt động học tập thông qua vui chơi theo định hướng phát triển năng lực cho trẻ mầm non có ý nghĩa quan trọng trong việc nâng cao chất lượng giáo dục hiện nay.*

***Từ khóa**: Hoạt động học, tiếp cận năng lực, trẻ mầm non.*

ORGANIZING LEARNING ACTIVITIES THROUGH PLAY TOWARD A COMPETENCY-BASED APPROACH FOR PRESCHOOL CHILDREN

***Abstract:** In the context of current educational reform, early childhood education is shifting from a content-based approach to a competency-based approach. At the preschool level, play is not only a natural need but also the primary pathway for children's learning. Many educational theorists such as Jean Piaget, Lev Vygotsky, and Maria Montessori have affirmed the central role of play in children's cognitive, emotional, and social development. In practice, when learning activities are effectively organized through play, children are able to participate actively, explore independently, and naturally develop foundational competencies. Therefore, researching and organizing learning activities through play in alignment with a competency-based approach for preschool children is of great significance in improving the quality of education today.*

***Keywords:** learning activities, competency-based approach, preschool children.*

Nhận bài: 10/02/2026 Phản biện: 12/03/2026 Duyệt đăng: 16/03/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục hiện nay, giáo dục mầm non đang chuyển từ tiếp cận nội dung sang tiếp cận phát triển năng lực. Ở lứa tuổi mầm non, vui chơi không chỉ là nhu cầu tự nhiên mà còn là con đường học tập chủ đạo của trẻ. Nhiều nhà giáo dục học như Jean Piaget, Lev Vygotsky và Maria Montessori đã khẳng định vai trò trung tâm của hoạt động chơi đối với sự phát triển nhận thức, cảm xúc và xã hội của trẻ nhỏ. Thực tiễn cho thấy, nếu tổ chức tốt hoạt động học thông qua chơi, trẻ sẽ được tham gia tích cực, chủ động khám phá và hình thành các năng lực nền tảng một cách tự nhiên. Vì vậy, việc nghiên cứu tổ chức hoạt động học thông qua chơi theo hướng tiếp cận năng lực cho trẻ mầm non có ý nghĩa quan trọng trong nâng cao chất lượng giáo dục hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận của mô hình "Học qua chơi" trong giáo dục mầm non

2.1.1. Năng lực trong giáo dục mầm non

Về nguồn gốc, khái niệm năng lực (Tiếng Anh: Competency) bắt nguồn từ tiếng La tinh "competencia". Trên thế giới và tại Việt Nam, có rất nhiều các quan điểm về năng lực. Năng lực là sự kết hợp của tư duy, kĩ năng và thái độ có sẵn hoặc ở dạng tiềm năng có thể học hỏi được của một cá nhân hoặc tổ chức để thực hiện thành công nhiệm vụ

Năng lực có thể được hiểu một cách đơn giản là khả năng thực hiện, hoàn thành nhiệm vụ đặt ra, gắn với một loại hoạt động cụ thể nào đó. Năng lực là một yếu tố cơ bản của nhân cách nên mang dấu ấn cá nhân, thể hiện tính chủ quan trong hành động và được hình thành theo quy luật hình thành và phát triển nhân cách, trong đó tính tích cực hoạt động và giao lưu của cá nhân đóng vai trò quyết định. Năng lực ở mỗi con người có được nhờ vào sự kiên trì học tập, rèn luyện và tích lũy kinh nghiệm của bản thân trong hoạt động thực tiễn.

2.1.2. Hoạt động học thông qua chơi

Học thông qua chơi là hình thức tổ chức giáo dục trong đó trẻ lĩnh hội tri thức, hình thành kĩ năng và phát triển năng lực thông qua các trò chơi có mục đích giáo dục.

Theo quan điểm của Lev Vygotsky, trò chơi tạo ra "vùng phát triển gần", giúp trẻ đạt đến mức phát triển cao hơn thông qua tương tác xã hội. Jean Piaget - Nhà tâm lý học người Thụy Sĩ cho rằng chơi là phương tiện để trẻ đồng hóa và điều chỉnh các cấu trúc nhận thức, vui chơi không chỉ phản ánh mức độ phát triển nhận thức của trẻ; nó cũng góp phần vào sự phát triển đó.

Theo tài liệu Học qua chơi của trẻ mầm non (Bồi dưỡng giảng viên các trường Sư phạm) của các tác giả Bùi Thị Lâm, Hồ Lam Hồng, Trần Thị

Kim Liên có viết: *"Chơi là hoạt động đặc biệt của trẻ mầm non, là hoạt động xuất phát từ nhu cầu của trẻ, trong đó trẻ phản ánh, thực hành mối quan hệ tương tác với môi trường xung quanh (với đồ vật, với nhóm bạn, sự kiện tự nhiên và xã hội); chơi mang bản chất xã hội, là một bộ phận của kinh nghiệm văn hoá xã hội loài người, được người lớn tổ chức hướng dẫn cho trẻ lĩnh hội, hoặc được sử dụng như là phương tiện giáo dục, là hình thức tổ chức hoạt động cùng nhau trong lớp học nhằm giải quyết mục tiêu giáo dục và phát triển toàn diện nhân cách của trẻ, giúp trẻ thích nghi với thực tiễn, đời sống xã hội xung quanh"*.

Học qua chơi có những đặc trưng cơ bản như: tính tự nguyện, khi trẻ tham gia xuất phát từ hứng thú nội tại; tính trải nghiệm, cho phép trẻ học bằng hành động và cảm xúc; tính tương tác xã hội, thể hiện qua sự phối hợp, thương lượng, chia sẻ vai trò; và tính ý nghĩa, khi hoạt động chơi gắn với bối cảnh gần gũi, phù hợp với nhu cầu phát triển của trẻ. Các nghiên cứu đã chỉ ra rằng thông qua chơi, đặc biệt là chơi giả vờ và chơi theo vai, trẻ có cơ hội thực hành giao tiếp, giải quyết xung đột và hình thành kỹ năng hợp tác một cách tự nhiên

Như vậy "Học qua chơi" (play-based learning) được xem là phương thức giáo dục cốt lõi trong giáo dục mầm non, phản ánh sự thống nhất giữa nhu cầu chơi tự nhiên của trẻ và mục tiêu phát triển toàn diện. Dưới góc nhìn giáo dục học, học qua chơi là quá trình tổ chức môi trường và hoạt động để trẻ lĩnh hội tri thức, hình thành kỹ năng thông qua trải nghiệm chơi có ý nghĩa. Chơi không đối lập với học mà chính là phương thức học tập tự nhiên và hiệu quả nhất ở lứa tuổi mầm non.

2.2. Vai trò của hoạt động học thông qua chơi đối với phát triển năng lực

Mục tiêu giáo dục trẻ mầm non đã được xác định trong chương trình giáo dục mầm non là: "giúp trẻ em phát triển về thể chất, tình cảm, trí tuệ, thẩm mĩ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ em vào lớp một; hình thành và phát triển ở trẻ em những chức năng tâm sinh lí, năng lực và phẩm chất mang tính nền tảng, những kĩ năng sống cần thiết phù hợp với lứa tuổi, khơi dậy và phát triển tối đa những khả năng tiềm ẩn, đặt nền tảng cho việc học ở các cấp học tiếp theo và cho việc học tập suốt đời."

Như vậy, mục tiêu giáo dục mầm non hướng đến các lĩnh vực phát triển thể chất, nhận thức, ngôn ngữ, tình cảm, xã hội và thẩm mĩ. Qua quá trình chơi của trẻ, các mục tiêu giáo dục được thực hiện một cách đồng bộ trong sự phối hợp thống nhất giữa kiến thức, kĩ năng, thái độ để giải quyết được các nhiệm vụ cụ thể do các tình huống thực tiễn đặt ra.

Ở lứa tuổi mầm non, năng lực được hình thành thông qua quá trình học và vui chơi của trẻ. Việc tổ chức hoạt động "học qua chơi" giúp trẻ phát triển toàn diện các năng lực và phẩm chất cần thiết, tạo điều kiện cho trẻ dễ dàng, nhanh chóng thích ứng với cuộc sống hiện tại, tạo nền tảng cho việc học tập trong các bậc học sau có hiệu quả, cũng như làm chủ cuộc sống trong tương lai. Một hoạt động được coi là học qua chơi khi tham gia hoạt động đó trẻ có (1) trải nghiệm vui vẻ, (2) Tham gia tích cực, chủ động, (3) Quá trình học có ý nghĩa; (4) có nhiều cơ hội thử nghiệm; (5) Tương tác xã hội (mối quan hệ giữa trẻ với những người khác).

Dựa trên những đặc điểm trên có thể nhận thấy những ưu thế nổi bật của hoạt động học thông qua chơi trong phát triển năng lực cho trẻ mầm non:

2.2.1. Phát triển năng lực nhận thức và giải quyết vấn đề

Học qua chơi không đơn thuần là hoạt động giải trí mà là quá trình tư duy tích cực. Khi trẻ tham gia xây dựng, lắp ghép, thử nghiệm khoa học hay giải quyết tình huống trong trò chơi, các em phải trải qua một chu trình nhận thức gồm: nhận diện vấn đề - đề xuất giả thuyết - thử nghiệm - điều chỉnh - rút kinh nghiệm. Đây chính là nền tảng của tư duy khoa học.

Khác với việc tiếp thu thụ động, trong trò chơi trẻ sẽ được chủ động quan sát, phát hiện quy luật, so sánh đánh giá các khả năng khác nhau khi lựa chọn các cách làm. Quá trình này kích thích tư duy logic, khả năng suy luận nguyên nhân - kết quả và tư duy linh hoạt. Đặc biệt, việc "thử và sai" (trial and error) trong môi trường chơi an toàn giúp trẻ hình thành tính kiên trì và khả năng thích ứng, hai yếu tố quan trọng của năng lực giải quyết vấn đề trong tương lai.

2.2.2. Phát triển năng lực giao tiếp và hợp tác

Trong khi chơi nhóm, trẻ không thể đạt mục tiêu nếu thiếu sự phối hợp. Việc thương lượng vai chơi, chia sẻ ý tưởng hay giải quyết bất đồng chính là những tình huống giao tiếp thực tiễn. Ở mức độ sâu hơn, học qua chơi giúp trẻ hiểu cách đưa ra quan điểm cá nhân, cách bảo vệ các quan điểm cá nhân, tầm quan trọng của việc lắng nghe cũng như cách thức phản hồi phù hợp, học cả cách kiểm soát cảm xúc khi xảy ra xung đột.

Khi trẻ cùng nhau xây dựng một công trình hay hoàn thành một "nhiệm vụ giả định", các em trải nghiệm sự phụ thuộc lẫn nhau. Điều này hình thành tinh thần trách nhiệm, ý thức cộng đồng và kỹ năng làm việc nhóm - những năng lực cốt lõi trong xã hội hiện đại.

2.2.3. Phát triển năng lực cảm xúc – xã hội

Trò chơi đóng vai tạo ra một "không gian xã hội

thu nhỏ" nơi trẻ thực hành các chuẩn mực hành vi. Khi nhập vai bác sĩ, người bán hàng hay thành viên gia đình, trẻ phải đặt mình vào vị trí của người khác để hành động phù hợp. Hoạt động đóng vai có cơ chế tác động để giáo dục sự đồng cảm, điều chỉnh hành vi của trẻ. Nhờ vậy, trẻ dần hình thành năng lực quản lý cảm xúc và thích nghi xã hội. Đây là nền tảng quan trọng để xây dựng các mối quan hệ tích cực và phát triển nhân cách lành mạnh.

2.2.4. Phát huy tính tích cực, chủ động và sáng tạo

Điểm nổi bật của học qua chơi là trao quyền lựa chọn cho trẻ. Khi trẻ được tự quyết định cách chơi, cách giải quyết vấn đề và cách thể hiện ý tưởng, động cơ học tập nội tại được kích hoạt mạnh mẽ. Điều này giúp trẻ hình thành tư duy độc lập, năng lực tự chịu trách nhiệm, nuôi dưỡng trí tưởng tượng và sáng tạo ở trẻ. Môi trường chơi mở cũng tạo điều kiện cho sự đa dạng trong cách tiếp cận, từ đó tôn trọng sự khác biệt cá nhân. Trẻ không bị bó buộc bởi khuôn mẫu cứng nhắc mà được phát triển theo tiềm năng riêng.

2.3. Cách thức tổ chức hoạt động học thông qua chơi theo hướng tiếp cận năng lực

Trẻ không phân biệt khi nào là học, khi nào là chơi mà trong khi chơi là trẻ đang học. Do đó giáo viên có thể tổ chức các hoạt động khác nhau dưới hình thức chơi và đảm bảo 5 đặc điểm của học qua chơi và các nguyên tắc khi tổ chức hoạt động học qua chơi.

Giáo viên lập kế hoạch và cung cấp các trò chơi, đồ chơi, học liệu phù hợp với đặc điểm lứa tuổi, khả năng và sở thích của trẻ. Các tài liệu/ học liệu có tính mở để kích thích sự sáng tạo của trẻ. Quan sát trẻ chơi, tham gia chơi cùng trẻ nhưng không làm gián đoạn cuộc chơi. Thay vào đó giáo viên khơi gợi và phát triển ý tưởng chơi và trò chơi của trẻ.

Các bước thực hiện hoạt động học qua chơi cho trẻ mẫu giáo 5 – 6 tuổi

Bước 1: Thực hiện khảo sát trẻ

- Quan sát trẻ để hiểu trẻ đang hứng thú với điều gì và khả năng của trẻ ở mức độ nào.

- Xác định mục tiêu/ kết quả mong đợi của trẻ 5 – 6 tuổi.

- Xác định mục tiêu cho các lĩnh vực (ngôn ngữ, nhận thức, thể chất, tình cảm – kĩ năng xã hội và thẩm mĩ) .

- Lựa chọn trò chơi/ hoạt động học dưới hình thức chơi hướng đến các mục tiêu.

Bước 2: Xây dựng kế hoạch hoạt động

- Thiết kế trò chơi, xác định mục tiêu, lí do lựa chọn trò chơi và cách tổ chức chơi.

- Lựa chọn đồ chơi/ nguyên vật liệu an toàn, thân thiện, có tính mở và phù hợp với mục tiêu.

- Chuẩn bị không gian, địa điểm chơi an toàn

- Chuẩn bị môi trường tâm lí: vui vẻ, hợp tác, thân thiện, tôn trọng, …

- Xác định tiến trình hoạt động.

Bước 3: Thực hiện hoạt động

- GV tạo điều kiện cho trẻ tham gia hoạt động học qua chơi một cách tự chủ và vui vẻ.

- GV có thể hướng dẫn trẻ, hoặc tham gia cùng trẻ.

- GV quan sát trẻ trong khi hoạt động để phát hiện ra những tiến triển hoặc rào cản trong quá trình trẻ chơi, từ đó điều chỉnh kế hoạch hoạt động cho phù hợp (phụ lục)

Bước 4: Đánh giá hoạt động

- Quan sát trẻ theo quá trình để đánh giá cảm giác thoải mái và sự tham gia của trẻ trong hoạt động.

- Điều chỉnh hoạt động dựa trên quan sát để đảm bảo chất lượng và sự phát triển của trẻ trong quá trình học tập

III. KẾT LUẬN

Học thông qua chơi là phương thức giáo dục phù hợp nhất với đặc điểm phát triển của trẻ mầm non. Khi được tổ chức theo hướng tiếp cận năng lực, hoạt động chơi không chỉ giúp trẻ lĩnh hội kiến thức mà còn hình thành và phát triển các năng lực nền tảng như tự chủ, giao tiếp, hợp tác và giải quyết vấn đề. Việc xây dựng môi trường chơi phong phú, xác định mục tiêu rõ ràng và thực hiện đánh giá dựa trên quá trình sẽ góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục mầm non. Tổ chức hoạt động học thông qua chơi theo hướng tiếp cận năng lực chính là giải pháp quan trọng nhằm thực hiện mục tiêu phát triển toàn diện trẻ em trong giai đoạn hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), Chương trình giáo dục mầm non, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

Doãn Khuất Phương Lam. Luận văn thạc sĩ " Giáo dục kĩ năng tự nhận thức bản thân cho trẻ MG 5-6 tuổi dựa trên tiếp cận học qua chơi", tr 28.

Nguyễn Thị Ánh Tuyết (2016), Giáo dục mầm non – những vấn đề lý luận và thực tiễn, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

Nguyễn Ánh Tuyết, Nguyễn Thị Như Mai (2011) Giáo trình Sự phát triển tâm lý trẻ em lứa tuổi mầm non (Dành cho hệ cao đẳng Sư phạm Mầm non), NXB Giáo dục Việt Nam.

Bùi Thị Lâm, Hồ Lam Hồng, Trần Thị Kim Liên (2023), Tài liệu học qua chơi của trẻ mầm non (Bồi dưỡng giảng viên các trường Sư phạm).

Nguyễn Thị Thu Hà (2022). Quan điểm tiếp cận năng lực trong xây dựng Chương trình Giáo dục mầm non. Tạp chí khoa học giáo dục VN. Số 18(2022), 64-70.

Le Thi Bich Van (2022), Play-based learning for kindergarten: an overview study, TNU Journal of Science and Technology, 227(04): 147 – 152.

VOB Giáo dục vì sự phát triển Việt Nam, Tài liệu hướng dẫn dành cho giáo viên, Thực hành quan sát trẻ theo quá trình trong trường mầm non.

Trần Thanh Bình (2014). Tiếp cận chương trình giáo dục theo định hướng phát triển năng lực người học. Tạp chí Quản lý giáo dục. Số 4 (2014), 66-67.